

Lietuvos banko baldai

Rita Škiudienė

*Nacionalinis M. K. Čiurlionio
dailės muziejus,
V. Putvinskio g. 55,
LT-3000, Kaunas*

Straipsnio objektas – K. Petriko ir Pierach, Kundt & Co fabriku baldų komplektai Lietuvos banko interjeruose. Tikslas – apžvelgti šių fabriku veiklą tarpukario Lietuvos baldininkystės amatų raidos ir problemų fone.

Raktažodžiai: Lietuvos bankas, baldininkystė, amatai, tarpukaris, istorizmas

Muziejų saugyklose, senuose butuose, antikvariatuose yra išlikusių XX a. I pusės Lietuvos amatininkų sukurtų neatribuotų baldų. Nustatyti, kas juos gamino, sudėtinga, dažnai neįmanoma, nes baldai, skirtingai nei kiti taikomosios dailės dirbiniai (sidabro, metalo, porceliano ir kt.) dažniausiai nebuvo žymimi jokiais ženklais ar spaudais, išskyrus pavienius atvejus, ir tai darė tik pačios žymiausios firmos. Signuoti baldai, išlikę visuomeniniuose pastatuose, – reta galimybė pažvelgti į juos muziejininko žvilgsniu, pabandyti atskleisti ir išryškinti kelių garsesnių Lietuvos baldų fabriku veiklą.

Lietuvoje nedaug tėra tarpukario laikotarpio autentiškų interjerų. Vienas jų – Kaune, Lietuvos banko Kauno skyriuje (Maironio g. 25). 1922 m. įkurtam Lietuvos bankui 1928-aisiais pagal vienintelio to meto architektūros profesoriaus M. Songailos (1874–1941) projektą buvo pastatyti rūmai. Tai – vienas gražiausių, prabangiausių ir reikšmingiausių Kauno 3-iojo dešimtmečio statinių, išsiskiriančių darnia akademiška neoklasicistine architektūra ir taikomojo meno sinteze¹. Baigiantis statyboms, pasirinkta baldais, šviestuvais, vaizduojamojo ir taikomojo meno kūriniais. Didžioji baldų dalis buvo užsakyta ir pagaminta garsiausiuose to meto Lietuvos baldų fabrikuose „Pierach, Kundt & Co“ Klaipėdoje ir Kosto Petriko baldų fabrike Kaune. Norint tokį didelį užsakymą atlikti solidžiai ir kokybiškai, reikėjo tvirtos gamybinės-techninės bazės, labai gerai savo amatą išmanančių profesionalių meistrų. Užsakovų pasirinktos įmonės ir jų gaminiai turėjo būti gerai žinomi to meto Lietuvoje ir atitikti tiek technologinius, tiek estetinius reikalavimus, todėl tik dalis Lietuvos banko rūmams reikiamų baldų buvo įsigyta Paryžiuje.

Tarpukario Lietuvos baldininkystės istorija nėra išsamiau tyrinėta. Publikacijose fragmentiškai paminimos tik pavienės didesnės dirbtuvės, kai kurių medžio apdirbimo fabriku veikla, valstybinėms ar visuomeninėms įstaigoms jų atliktas vienas kitas reikšmingesnis užsakymas. Informacijos apie tarpukario

Lietuvos baldininkus yra labai nedaug (reklaminiai skelbimai to meto priodikoje, žurnalas „Amatininkas“, keli statistikos ir informaciniai leidiniai, išvardijantys tik kai kurias baldininkų įmones). Nebuvo išleistas nei vienos įmonės ar dirbtuvės produkcijos katalogas. Lietuvos tarpukario visuomenės ir kultūros modernėjimo problemą tyrinėjusios dr. G. Jankevičiūtė ir dr. J. Mulevičiūtė labiau akcentavo procesus, vykstančius vaizduojamojo dailėje ir elitinėje kultūroje.

Pagrindinis straipsnio tikslas, remiantis iškiliais pavyzdžiais – „Pierach, Kundt & Co“ ir K. Petriko fabriku baldais Lietuvos bankui, apžvelgti bendresnius procesus to laikmečio Lietuvoje, masinės amatininkiškos produkcijos kokybės augimą, atskirais atvejais pasiekiantį meninės kūrybos lygį. Tai vaizdžiai įkūnija minėtų firmų gaminiai, kuriuos pelnytai galime vertinti kaip XX a. pirmųjų dešimtmečių lietuviškojo baldų dizaino pradžią.

Reprezentaciniai Lietuvos banko baldai posėdžių salei, valdininkų kabinetams buvo užsakyti ir pagaminti nuo 1882 m. Klaipėdoje veikusioje „Möbelmagasin der vereinigten Tischler“ firmoje, kuri priklausė Ernstui Pierachui, o vėliau perėjo jo sūnaus nuosavybėn ir pavadinta „Pierach, Kundt & Co“, arba „P. K. C“. Firma garsėjo ne tik puikiais dirbinių kokybe, solidžia išvaizda, bet ir sudėtinga jų istorizmo stiliumi puošyba. Matyt, pelningas banko užsakymas leido jau 1929 m. pasistatyti antrą fabriko korpusą, kuriame darbas buvo mechanizuotas pagal to meto pažangius būdus. Produkcijai eksponuoti ir pardavinėti įsigytos 2000 m² patalpos prie Biržos tilto miesto centre. Pasaulinės ekonominės krizės metais taip plėsti gamybą ryžosi retas fabriko savininkas. „P. K. C“ firma gamino tiek serijinius baldus, tiek individualius užsakymus: valgomųjų ir miegamųjų komplektus, vyrų kambarių baldus, įrengdavo bankus, ūkio ir prekybos namus, darė pavienius baldus iš brangios importinės medienos – Kanados beržo, Indijos cuamanos ir žydinčio uosio, Afrikos kriau-

šės, magahono, Kaukazo riešuto ir kt. Aukšta dirbinių kokybė, nauji technikos įdiegimai, labai atpiginę produkciją, padėjo firmai nukonkuruoti brangesnius įvežtinius gaminius². Firma sėkmingai veikė iki Antrojo pasaulinio karo, reklamoje skelbdamasi „kaip baldų, baldams medžiagos ir tapetų sandėlys Friedr. Vilchelmo gatvėje, 25“³.

Lietuvos bankui firma pagamino: 14-os vienetų minkštų krėslų komplektą – 12 krėslų su žemesnėmis atkaltėmis, kuriose pritvirtintos bronzinės plaketės su Lietuvos banko „LB“ monogramomis (vieno jų nugarinėje dalyje pritvirtinta metalinė fabriko etiketė: „P. K. C. Fabrikant der Mobelfabrik Mobil Pierach, Kundt & Co“), ir 2 krėslus su aukštesnėmis atkaltėmis (vieno odiniai apmušalai autentiški, kito pakeisti dermantininiais); stalą posėdžių salei, 2 spintelės dokumentams, 2 kampines minkštas sofas (jų autentiški odiniai apmušalai pakeisti dermantininiais).

Meniniuose sprendimuose labai raiškiai atsispindi XIX a. II pusėje Vakarų Europos mene vyravusio istorizmo stiliaus pagrindiniai principai, Lietuvos baldininkystėje tvirtai išsilaikę net iki XX a. 30-ųjų, tačiau pastebimi ir kai kurie racionalaus, funkcionalaus, moderniško *art deco* stiliaus įtakos niuansai.

„P. K. C.“ baldai monumentaliai grakštūs ir sąlyginai lengvesnės konstrukcijos nei K. Petriko fabriko produkcija. Jų puošyba labai saikinga, netgi kukli, stengtasi labiau išryškinti gaminių funkcionalumą. Posėdžių salės baldų komplektas didingas savo lako niškumu, labai tikslingai panaudota konstrukcijų puošyva. Didelio ir masyvaus stalo kojos – baliustrų pavidalo, praturtintos kaneliūromis ir tarpusavyje sujungtais siaurais „C“ formos spyriais. Krėslų atkaltės aukštos, viršuje išgaubtos (išskyrus posėdžio pirmininkaujančio banguoto silueto krėslą), dekoruotos reljefiniais drožinėtais stambiais, simetriškai išlenktais akanto lapų ornamentais. Centre pritvirtintos žalvarinės lietos plaketės – herbiniai skydai su išpūdinga banko „LB“ monograma (vėliau tapusia banko firminiu ženklu). Porankiai lenkti, jų apatinės dalys, kaip ir atkaltė, ištisinės, aptrauktos iš abiejų pusių tonuota oda, pritvirtinta dekoratyvinėmis vinutėmis su rozečių pavidalo galvutėmis. Taip pat aptrauktas ir platus, trapecinis pasėstas (1 pav.). Spintelės silueto linijos tiesios, viršuje – žemas profiliuotas frontonas, durelių centre – rombo pavidalo drožinėtas puošybinis augalinio ornamento akcentas.

Likusi baldų dalis pagaminta Kaune, Kosto Petriko baldų fabrike. Kostas Petrikas, vienas iš nedaugelio žymesnių tarpukario lietuvių fabrikantų, gimė 1895 12 19 Liepojoje Juozo Petriko ir Barboros Arisaitės šeimoje. Iki 1923 m. gyveno Maskvoje, dirbo valdininku Lietuvos atstovybėje Rusijoje⁴.

1924 m. Vilijampolėje, Raudondvario g. 35, įsteigė fabriką, gaminusį įvairius baldus, prabangius komplektus. Kaip ir kitos panašios įmonės, gamino langus, du-

1. Posėdžių salės krėslas, „Pierach, Kundt & Co“

ris, parketą, laiptus ir kt. stalių dirbinius. Energingas, veiklus ir sumanus fabriko savininkas sugebėjo nelengvomis konkurencinėmis sąlygomis per kelis metus sėkmingai išplėsti savo įmonę iki nemažo tų laikų pramoninio komplekso. 1929 m. šalia senojo nedidelio fabriko pastato išaugo dviejų aukštų mūrinis korpusas⁵. 1932 m. gamyklos korpusas – jau trijų aukštų. I aukšte buvo įrengtas moderniai mechanizuotas mašinų skyrius, kuriame pjaunama, obliuojama, tašoma mediena. II aukšte – staklės, varstotai, modernus klįjavimo skyrius su sunkiais presais, varomais garo katilų; čia renkami baldai. III aukšte sukaupta rinkai paruošta produkcija ir yra atskiras didžiulis sandėlis, kuriame išstatyti baldai prekybai. Fabriko komplekse buvo ir poliravimo patalpos, pastogė lentoms džiovinti, kontora bei rūbinė ir valgykla darbininkams. 1930 m. – tai jau viena didžiausių šios rūšies įmonių, turinti plačią klientūrą bei įgijusi užsakovų pasitikėjimą⁶. 1932 m. K. Petrikas dalyvavo Londone vykusioje tarptautinėje baldų parodoje. Jo pristatyti baldai tenkino visus reikalių anglų reikalavimus – buvo praktiški, patogūs, laikmečio dvasią atitinkančio dizaino. Jie apdovanoti pagrindiniu prizu – Grand Prix bei aukso medaliu, kuriuos įteikė Londono burmistras ir Lietuvos konsulas Anglijoje. Tai, ko gero, vienintelis toks aukštas tarpukario Lietuvos baldininkų įvertinimas. Galima teigti, kad Lietuvos banko užsakymas tapo šio sėkmės garantu⁷.

Lietuvą inkorporavus į TSRS sudėtį, 1940 07 26 sovietų valdžia paskelbė stambiųjų pramonės įmonių nacionalizavimo įstatymą. Sudaryti prekybos, pramonės įmonių Komisariatai, turėję prijungti Lietuvą prie Sovietų Sąjungos ūkio sistemos. 1940 m. rugpjūčio 13 d. K. Petriko fabrikas buvo nacionalizuotas. Tuo metu jame dirbo 40 stalių⁸.

Lietuvos bankas Kosto Petriko fabrikui užsakė pagaminti minkštų baldų komplektą: sofą, 4 fote-

lius, 5 spinteles dokumentams, spintą knygoms su „LB“ (Lietuvos bankas) monograma (2 pav.), rašomąjį stalą su „LB“ monograma, stalą užapvalintais kampais, spintą dokumentams, puoštą gausia drožyba ir horeljejiniais drožinėtais ereliais duryse (3 pav.), rašomąjį dviejų spintelių stalą su drožinėtais analogiškais ereliais duryse (4 pav.), taip pat 8 kėdes ir krėslą (komplekto apmušalai neautentiški, pakeisti dermantininiais).

Abiejų firmų baldai turi daug bendrų konstrukcijos, proporcinės darnos bruožų, tačiau gerokai skiriasi puošybinių elementų gausa, sudėtingumu.

K. Petriko baldų stilistika nėra tokia vientisa kaip prieš tai minėtųjų. Ji laisvesnė ir įvairesnė, matyt, pritaikyta skirtingiems konkrečioms interjerams. Šios firmos dirbinių meniniuose sprendimuose jaučiama

2. Spinta dokumentams su Lietuvos banko monograma „LB“, K. Petriko fabrikas

3. Spinta dokumentams su ereliais, K. Petriko fabrikas

4. Rašomasis stalas su ereliais, K. Petriko fabrikas

stipri 1860–1880 m. Vakarų Europos baldų gamyboje pasireiškusio neorenesanso stiliaus įtaka. Jie reprezentatyviai puošnūs, masyvių, solidžių proporcijų, praturtinti gausiu dekoru – sudėtinga reljefine, perinančia į horeljeją, drožyba.

Stalų ir spintų kojos – renesanso stiliaus žvėrių letenos, pastalių ištisinių, masyvių, voliutinių dalių briaunose – raityti akanto lapai su realistiniais rožių žiedais centruose. Apvalaus stalo kryžminių kojų kampinių briaunų hermos atliktos išraiškinga ir sudėtinga plastiška drožyba.

Rašomasis dviejų spintelių stalas ir monumentali spinta dokumentams (su ištiklinta centrine durų dalimi) išsiskiria ovaliniuose rėmeliuose realistiškai išdrožtais horeljejiniais ereliais – valdžios simboliais. Jie simetriškai įkomponuoti dvejose spintos durėlėse ir rašomojo stalo spintelių priekinėse plokštumose. Stalo spintelės ir spintos piliastrai puošti reljefiniais ovaliais kartušais, apjuostais augaliniais ornamentais.

Reprezentaciniai Lietuvos baldžių dirbiniai, pagaminti iš ąžuolo, uosio, riešutmedžio ir kitų medienos rūšių, formų ir dekoru sudėtingumu bei puošnumu deramai konkuruoja su įvežtiniais baldais.

Baldininkystė Lietuvoje turi galias tradicijas. XIX a. pabaigoje susikuria stambios baldų gamybos įmonės, išaugusios iš carinės valdžios 1893 m. panaikintų cechinių struktūrų. Nuo XIX a. 8-ojo dešimtmečio iki 1898 m. šalia Kauno esančiame Aleksoto kaime (priklausiusiame Suvalkų gubernijos Marijampolės valsčiui) veikė J. Römerio baldų fabrikas „Elena“. 1885 m. jame dirbo 64 darbininkai. Prie Kauno, Kemeriškiuose, veikė Adlerio ir Rozenbliumo baldų dirbtuvės, pasiskelbusios fabrikais. 1895 m. Vilniuje baldus gamino Gilelio ir Dovydo dirbtuvės (baldų gamybos įmonės?), Kapčiamiestyje – pirklio Rutenbergo fabrikas.

Be baldų, šios įmonės dažniausiai gamino visas statybai reikalingas medžiagas: langus, duris, parke-

tus, laiptus⁹. XIX a. pabaigoje labai išaugo Jonavos – baldų amatų centro – reikšmė.

XIX a. pabaigoje Vilniaus ir Kauno gubernijų baldininkų ir stalių produkcija pagal išvežamų prekių kiekį į kitas carinės Rusijos sritis buvo trečioje vietoje. Jų gaminiai, be vietinės rinkos, pasiekdavo Liepoją, Rygą, Kijevo, Kišiniovo, Odesą, kitus miestus.

Baldų gamybai buvo naudojama vietinė ir iš Baltarusijos atvežta mediena, ir tik nedidelė dalis brangių ir retų medienos rūšių buvo įvežama iš užsienio. 1900 m. iš Vilniaus į Rygą, Mintaują, Daugpilį, Vitebską buvo išgabenta 75000 pūdų baldų. Iš Kauno ir jo apylinkėse veikusiu dirbtuvių ir fabriku į Rygą, Liepoją, Maskvą buvo išvežta 76000 pūdų baldų ir kitų smulkesnių medžio dirbinių¹⁰.

Nors ekonominiu požiūriu Lietuvos, kaip ir kitų Baltijos šalių, pramonė buvo labiau išplėtotą nei kituose Carinės Rusijos regionuose, ji gerokai atsiliko nuo Vakarų Europos lygio. Baltijos šalyse pastatytoms įmonėms reikėjo įsivežti žaliavos ir energijos šaltinius, o didžioji produkcijos dalis buvo skirta Rytų rinkai.

Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, teko ne tik atkurti karo beveik visiškai sunaikintą ūkį, bet ir ieškoti naujų žaliavų šaltinių, rinkų. Formavosi ir augo vidurinė klasė – tarnautojai, valdininkai, inteligentija, siekianti patogesnės ir gražesnės buities. Modernėjantis gyvenimas skverbėsi ir į kaimą. Amatų plitimas turėjo mažinti importą ir suvaidinti svarbią tautinę misiją. Kaip teigia dr. G. Jankevičiūtė, dėmesys amatų plėtočiai apskritai buvo būdingas laikmečio bruožas. Amatais susirūpinta ne todėl, kad juos stebė auganti fabrikinė gamyba, bet dėl jų menko išvystymo lygio Lietuvoje¹¹.

Kvalifikuotų meistrų trūkumas vertė vyriausybę imtis neatidėliotinių priemonių. 1929 m. priimtas amatų mokslo įstatymas, reglamentavęs švietimo reikalus. Jau 3–4-ajame dešimtmetyje kvalifikuoto baldininko amato mokoma valstybės įsteigtose amatų mokyklose ne tik laikinojoje sostinėje Kaune, bet ir Šiauliuose, Panevėžyje, Telšiuose, Ukmergėje, Marijampolėje, Seirijuose ir kt.¹² Be amato paslapčių, jaunieji baldų meistrai buvo supažindinami su to meto moderniaisiais meniniais principais (mokyklų bibliotekos pasirūpindavo Vokietijos, Austrijos žurnalais, katalogais), labai išaugusiais užsakovų pageidavimais ir skoniu. Kaip ir visoje Europos dailėje, gaminamų baldų formose ir dekore įsitvirtina konstruktyvus, novatoriškas *art deco* stilius¹³. Mokinių darbai buvo rodomi kasmetinėse mokyklų parodėlėse, čia juos buvo galima įsigyti.

Deja, šias mokyklas baigusiems įsteigti atskirą dirbtuvėlę, rasti užsakovus ir pirkėjus buvo sunku, nes rinka augo labai pamažu. Tik nedaugelis didžiulėmis pastangomis įstengdavo pragyventi iš įsigyto amato, kiti imdavosi nekvalifikuoto darbo ar sugrįždavo į kaimus.

Nepaisant to, per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį baldų pramonė šalyje taip smarkiai pažengė į priekį, kad kraštas galėjo apsieiti be užsienio gaminių¹⁴. Susikūrė didesnės akcinės bendrovės, gaminančios įvairiausių produkciją,¹⁵ galinčios sėkmingai konkuruoti su smulkesniais gamintojais. 1930 m. vien Kaune per 30 didesnių ir mažesnių dirbtuvių bei parduotuvių vertėsi baldų gamyba ir prekyba¹⁶, amatininkiškos įmonės baldus gamino beveik visuose didesniuose Lietuvos miestuose^{17, 18}.

Išskirtinę vietą užėmė Klaipėda: čia koncentravosi amatų, pramonės, verslo, transporto įmonės, susijusios su uosto veikla. Griežtas ir reiklus XIX a. Prūsijos valdžios amatų reglamentavimas bei priežiūra skatino ir stiprino jų įsitvirtinimą Mažojoje Lietuvoje. Klaipėda buvo stambiausias medienos uostas. Čia telkėsi pagrindinės medienos apdirbimo įmonės¹⁹.

Kasmetinėse Žemės ūkio ir pramonės parodose Kaune baldų fabrikai ir dirbtuvės pristatinėjo ir reklamavo savo produkciją, pagamintą iš vietinės ir įvežtinės medienos. Nuo 1936 m. pradėjęs eiti mėnesinis žurnalas „Amatininkas“ (nuo 1934 m. kaip savaitinio laikraščio „Verslo“ priedas) stengėsi burti amatininkus, padėti jiems sprendžiant išskylančias kasdienines problemas, rašė apie žymesnius meistrus, patarinėjo profesiniais reikalais, skelbė švietėjiškus straipsnius apie laikmečio menines tendencijas, užsienio amatininkų padėtį. Šiame žurnale paskelbtos Lietuvos meistrų sukurtų baldų, dekoratyvinių medžio dirbinių nuotraukos yra vienintelė išlikusi kiek išsamesnė vizuali informacija.

Lietuvoje, skirtingai nei Latvijoje ir Estijoje, kur taikomosios dailės srityje dirbo daug žymių talentingų profesionalių dailininkų, meniškų baldus projektavo tik keli menininkai – Gerardas Bagdonavičius, Sofija Pacevičienė, Vytautas K. Jonynas. Iš jų tik Jonas Prapuolenis (1900–1980) tapo profesionaliu baldininku, suformavusiu savitą kūrybinį braižą. 1932 m. Kaune jis įsteigė pritaikomojo medžio darbų meno studiją, veikusią beveik metus. Nepavykus surasti tinkamo lygio meistrų, visus užsakymus J. Prapuoleniui teko atlikti pačiam.

Menininkai laikėsi nuošalyje, apsiribodami „grynųjų menų“ kūrybiniais ieškojimais, taikomosios dailės sritis nebuvo vertinama. Jei pasirodydavo gražesnis dirbiny, tai tik meistro nagingumo ir talento dėka. Amatininkai pasikliaudavo klientų skoniu ir reikalavimais, patys kūrė kaip sugebėjo. Pamažu besikeičiančią padėtį liudija 1937 m. III rudens dailės paroda, kurioje buvo įrengtas dailių amatų kampelis.

Nepaisant visų teigiamų permainų, Lietuvoje nebuvo itin palankių sąlygų amatininkystei plėstis ir augti. Padėtis ėmė keistis tik antrojo nepriklausomybės dešimtmečio pabaigoje²⁰.

Išsilaikyti rinkoje, sėkmingai dirbti, ir rasti savo produkcijai solidžius užsakovus bei pirkėjus sugebė-

jo tik didelės, gerai organizuotos įmonės. Lietuvos banko Kauno skyriuje išlikę reti originalūs ir unikalūs atributuoti pavyzdžiai atspindi tarpukario buities ir amatų tradicijas, turi didelę istorinę bei meninę vertę ir yra Lietuvos Respublikos kultūros ir meno paminklai, saugomi valstybės²¹.

Lietuvos tarpukario taikomosios dailės, šiuo atveju – amatų, tyrinėjimai gali atskleisti reikšmingų šalies kultūros istorijos faktų. Nors amatai (ir baldų gamyba) vaidino didelį vaidmenį to meto ūkio struktūroje, jų plėtrai valstybė nesugebėjo skirti reikiamo dėmesio ir paramos. Iš amatų išaugančioms pramonės įmonėms nebuvo lengva įsitvirtinti – rasti užsakovų ir rinkų. Kaip matyti iš išlikusių minėtų firmų komplektų, besiformuojanti baldų pramonė dirbinių kokybe ir lygiu sugebėjo konkuruoti su Vakarų Europos produkcija. Lietuvos banko baldai atspindi menines-stilistines laikmečio nuostatas, užsakovų skonį, estetinę sampratą.

Gauta 2004 07 14

Nuorodos

- ¹ *Kauno architektūra*, Vilnius, 1991, p. 97.
- ² Baldų sandėliuose stambios įmonės sukaupto didesnį kiekį savo gaminių. Klientams buvo patogų pasirinkti, nusiderėti, išigyti prekę pigiau nei mažesnėje amatininko dirbtuvėje (D. Gruodis, *Lietuvos pramonė ir jos gamyba*, Kaunas, 1930, p. 184–185).
- ³ *Lietuvos telefonų abonentų sąrašas 1939 metams*, Kaunas (be datos), p. 266.
- ⁴ Kosto Petriko paso kortelė, gimimo liudijimo nuorašas, Lietuvos Respublikos užsienio ministerijos liudijimas, *Kauno apygardos archyvas*, f-66, ap. 1, b. 38808.
- ⁵ Minimos medžio apdirbimo įmonės: bendrovė „Universal“ (Jonavos g. 72), A. Spraganavičiaus baldų ir parketo dirbtuvė „Avoda“ (Šaltkalvių 3), Mandelbrauto baldų d-vė (Laisvės al. 61), Z. Joffės baldų d-vė (Laisvės al. 57), Šušterio baldų d-vė (Ožėškienės 7) (*Kauno miestas*, Kaunas, 1930 Vytauto Didžiojo metai, p. 98).
- ⁶ Ko pasiekė mūsų medžio apdirbimo pramonė?, *Amatininkas*, 1934 04 05, Nr. 8, p. 14.
- ⁷ Kauno miesto savivaldybės statybų skyrius, K. Petriko byla, *Kauno apygardos archyvas*, f-218, ap. 2, b. 6546, l. 1, 3, 9.
- ⁸ Kauno mokesčių inspekcija, K. Petriko byla, Dirbančiųjų sąrašai 1940 01 13 – 1942 03, *Kauno apygardos archyvas*, f-209, ap. 2, b. 7112, l. 1, 2.
- ⁹ В. Меркис, *Развитие промышленности и формирование пролетариата Литвы в XIX*, Вильнюс, 1969, c. 156–158.
- ¹⁰ Ten pat, p. 339–334.
- ¹¹ G. Jankevičiūtė, Lietuvos Respublikos stipendininkai užsienio šalių dailės mokyklose 1918–1940 m., *Lietuvos kultūros tyrinėjimai*, Vilnius, 1996, t. 2, p. 286.
- ¹² *Amatininkas*, 1937, Nr. 1(143), p. 7, p. 10; Nr. 3(145), p. 42; Nr. 4(146), p. 58–59; Nr. 7(149) (il. viršelis), p. 109.
- ¹³ 1937 04 29 iškilmingai atidarytai Karininkų Ramovei Kaune baldai reprezentacinėms salėms buvo užsakyti taip pat Lietuvoje.
- Karininkų Ramovės restoranui, viešbučiui, Vytauto seklyčiai modernius baldus pagamino Vincas Klioklys, nuo 1928 m. turėjęs medžio apdirbimo dirbtuvę Kaune, Aušros g. 30. V. Klioklys gavo užsakymą aprūpinti baldais Lietuvos Tautininkų sąjungos klubą, restoraną ir kavinę, įrengti Seimo patalpas, „Drobės“ parduotuvę (Laisvės al. 31), Aklųjų institutą, valst. Apdraudimo įstaigą, rangovo R. Polovinsko namus ir kt., *Lietuvos Aidas*, 1937 04 28, Nr. 187(3402), p. 8.
- ¹⁴ Įmonių, išpirkusių patentus baldų ir stalių dirbinių gamybai Kaune, skaičius: 1933 m. – 34, 1934 m. – 29, 1935 m. – 55, 1956 m. – 90, 1937 m. – 106. Tame pačiame leidinyje nurodyta, kad 1934–1937 12 01 baldų ir medžio dirbinių įmonių (kuriose dirbo daugiau kaip 5 darbininkai) Kaune buvo: 1934 m. – 8 įmonės, personalo – 150; 1935 m. – 8 įmonės, personalo – 128; 1936 m. – 9 įmonės, personalo – 157; 1937 m. – 14 įmonių, personalo – 242 žmonės. Palyginę šiuos duomenis, galime spręsti, kad patentus Kaune išsipirko vi-soje Lietuvoje baldų ir stalių dirbinių pramone besiverčiantys asmenys (*Kauno miesto statistikos metraštis 1937 metams*, Kaunas, 1937, p. 129, 132).
- ¹⁵ Akcinė medžio pramonės bendrovė „Venta“ Šiauliuose (kontora – Kaune, Ožėškienės g. 4) skelbėsi kaip didžiausias medžio dirbinių fabrikas Lietuvoje, gaminę stalus, spintas, biurus, bufetus, mokyklinius suolus ir lentas, baldus biurams, ligoninėms, vaistinėms, parduotuvėms, bažnytinę įrangą (*Visa Lietuva, 1922 m.*, Kaunas, 1921, p. 27).
- ¹⁶ Be K. Petriko baldų fabriko, 1930 m. minimi: A. Srogavičiaus baldų dirbtuvė (Kaunas, Šaltkalvių g. 3, įvairūs baldai ir parketas); bendrovė „Universal“ (Kaunas, Jonavos g. 72, baldai, parketas, durys, langai); akcinė bendrovė „Dzūkija“ ir „Miškas“ (be medienos apdirbimo, gamino ir baldus); Johno Wapenewskio baldų dirbtuvė (Klaipėda, Luizės g. 1, įvairūs minkšti baldai); J. Šablinsko baldų dirbtuvė „Klevas“ (Mažeikiai, Mažoji Laižuvos g. 4, minkšti, kieti ir įvairūs kombinuoti baldai miegamiesiems, valgomiesiems kambariams, kabinetams ir t. t.); Landmano ir Kagano mechaninė baldų dirbtuvė (Jonava, Stalių g. 5); Ch. Solomino ir M. Kulvianskio baldų dirbtuvė (Jonava, Senoji g. 88) (D. Gruodis, ten pat, p. 83–85).
- ¹⁷ Jonavoje 1933 m. dirbo: Samuelis Černemanas (Krantos g. 9), Motelis Gurvičius (Kauno g.), Danyla Jenkelevičius (Sodų g. 8), Jonas Koženiaskas (Žvejų g. 26), Meselis Kulvinskis (Krantos g. 2), Abelis Reznikas (Vasario g. 16–3), Kopelis Reznikas (Vilniaus g. 17), Chaimas Solominas (Dr. Ralio g. 56), Jenkelis Tauberis (Vilniaus g. 38); Kėdainiuose – Julijonas Jankauskas (Kauno g. 1) (*Lietuvos telefonų abonentų sąrašas 1934 m.*, Kaunas, 1933, p. 244–245, 259).
- ¹⁸ Kauno baldų dirbtuvės, savininkai: S. Augustas (Kantos g. 11), Aronas Alperavičius (Ukmergės pl. 3), P. Bepirštis ir Pavasaris (Šančiai, Juozapavičiaus pr. 35), M. Bermanas (Laisvės al. 19), G. Bezplozvanas (Vilijampolė, Staklių g. 29), Ona Budreckienė (Gedimino g. 1), K. Dagys (Mickevičiaus g. 24), Izraelis Dlotas (Nemuno g. 15), Chaimas Eigelis (Zamenhofo g. 7), M. Gordonas (Palangos g. 5), L. D. Jaškuneris (Laisvės al. 19), Girša Landmanas, (Ugniagesių g. 19), Le-

vinsonas ir Žižmovskis (Laisvės al. 25), Mariamauskas ir Gintautas (Ukmergės pl. 13), M. Mandelbrantas (Laisvės al. 61), Mykolas Nortkus (Vilniaus g. 39), Kostas Petrikas (Vilijampolė, Raudondvario g. 35), Juozas Rimkevičius (Vilniaus g. 22), Bronius Sadauskas (Miškų g. 13a), Abraomas Srogavičius (Aušros g. 16), Vincas Staugaitis (Kalnų g. 42), J. Topera (Ukmergės pl. 12), P. Orvinas, B. Lurje, E. Goldbergas „Universal“ (Jonavos g. 77), Stasys Zaleckis (Laisvės al. 12), Ošeris Zilberis (Laisvės al. 59), V. Zimonaitis (Žalioji g. 43), J. Zinkevičius (Vytauto pr. 4a), P. Bepirštis (Juozapavičiaus pr. 55, baldų ir medžio dirbinių dirbtuvė), Vytautas Gintautas (Janonio g. 7, pintų baldų dirbtuvė) (*Visas Kaunas*, 1934). Dar minimi: J. Baraišis (Laisvės al. 25), „Baldas“ (Lukšio g. 34), B. Čepkus (Ožėškienės g. 1), P. Devalga (Laisvės al. 57), P. Gurevičius (Laisvės al. 54–3), Tamašauskas „Konkurencija“ (Vilniaus g. 39), Stasys Kudžius (Gedimino g. 1), L. Mackevičius (Nemuno g. 17–8), H. Martakas (Donelaičio g. 21), „Pažanga“ (Kalvių g. 12), Versovskis (Lukšio g. 10), B. Milkevičius (Juozapavičiaus pr. 12), Joffe Zulika (Laisvės al. 57) (ten pat, 1935 m., p. 100; *Visas Kaunas*, Lietuvos Respublikos adresų knyga, Kaunas, 1932–1933, p. 194).

¹⁹ *Naujoji Romuva*, 1938 sausio mėn. 15 d., Nr. 1–2(363–364), p. 56.

²⁰ „Nors Jonava garsėja kaip baldų centras, bet didžioji dalis dirbtuvių yra privačių biznierių – komersantų rankose, kurie patys, nebūdami specialistai, amatininkai, o tik savo rūšies kreditoriai, todėl nesugeba tinkamai baldus pagaminti net vietos rinkai. Darbininkus ir meistrus samdosi pigiausiai, nepatyrusius, kuriuos stengiasi išnaudoti. Šie žmonės ir nesistengia gerai dirbti, o ir patys savininkai, norėdami gauti geresnį pelną, baldams parenka pigesnes, ne kokybiškas medžiagas“ (A. G. K. Baldų gamyba ir eksporto galimūmams, *Amatininkas*, 1937 04 15, Nr. 8(178), p. 115).

²¹ *Lietuvos TSR Kultūros paminklų sąrašas*, Vilnius, 1973, p. 588–9.

Rita Škiudienė

FURNITURE OF THE BANK OF LITHUANIA

S u m m a r y

Nobody has yet analysed activities of furniture workshops and factories in interwar Lithuania. The aim of the article is to give a survey of these workshops and factories, of the present furniture of the Bank of Lithuania, which was manufactured in the most famous factories of that period, Pierach, Kundt & Co and K. Petrikas.